

Datum: 16.07.2021

Medij: Politika

Rubrika: Moja kuća

Autori: Redakcija

Teme: mađarska tradicija, folklor, jezik

Naslov: Školski zamak u ravnici

Napomena:

Površina: 957

Strana: 1

ПОЛИТИКА

МОЈА КУЋА

ОГЛАСНИ ДОДАТАК БЕОГРАД 16. ЈУЛ 2021.

ЈЕДНА КУЋА ЈЕДНА ПРИЧА

Школски замак у равници

У Руском Крстуру је 1913. године подигнута просветна зграда коју је пројектовао архитекта Денеш Ђерђи

У Руском Крстуру обилазимо једну необичну зграду. Склоњена је од погледа с главне улице, заклоњена црквеним дворштем и торњем звоника, и можда је тим изненађење веће – јер се пред нама укажује замак! Још том утиску доприноси и енглески подшипан травњак. Вешта игра с изломљеним површинама уистину делује замковито! Али ово укусно здање није намењено племству. Већ ђацима.

Пред нама је школско здање из 1913. године у које нас уводи директорка Наталија Будински. Заиста, не личи ни на једну школу коју смо имали прилике да видимо и не чуди нас легенда по којој се десила грешка! По тој старој причи, коју слушамо, дошло је до забуне, и у великој Аустроугарској царевини заменили су се пројекти једног замка, који је требало подићи у словеначким Алпима, и школе у Руском Крстуру. Међутим, то је само легенда, стварност је другачија и много лепша.

У каменој табли изнад улаза уклесана је читав хронологија градање. Зграда је настала за време владавине Његовог величанства Франца Јозефа, министра просвете др Бели Јанковића, краљевског домара Јаноша Фрагоа. У грађани су имали заслуга још и др Карољ Молнар, председник Управног одбора и директор школе Михаило Пољивка. Градио је мајстор Гергељ Рац. Архитекта Денеш Ђерђи. Време није оштетило ниједно слово. Штета што је у грађани избачен обичај постављања камених таблица с именима заслужних. Остаје тако, неизбрисив траг.

Наталија Будински

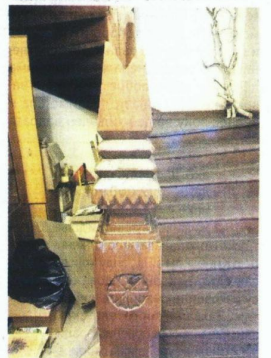
Када се у лексиконима архитектуре потражи име Ђерђи Денеша, открићемо да његов пројекат није случајно стигао у Руски Крстур, већ да је то био државни план пошто је он био државни архитекта Угарске, нарочито познат по пројектима школа. Радио је још и музеје, државне павиљоне на светским изложбама, али су школе његов заштитни знак. Његов животни пут је трајао од 1886. до 1961. ауторски се остваривао на подручју Угарске, од места свог рођења Будимпеште где је студирао, до последњег боравишта на језеру Балатон.

Денеш је потекао из угледне уметничке породице, немачког порекла, преци су му дошли у Панонију из Тирола. У фамилији је неколико познатих архитеката и музичара, отац му је био директор Удружења примењених уметника. За архитектуру Денеша пресудна је његова припадност групи седам будимпештанских архитеката Фиаталок - Млади. Из уметничке поетике овог друштва нас-

тала је замак школе у Руском Крстуру. Примарни утицај на групу остварио је енглески правац у пројектовању назван Арт&Крафтс – Уметност и занати. Под утицајем овог правца, који је тражио једноставност у народној архитектури, Денеш је истраживао замкове и куће у Трансилванији. Трагао је за основама новог стила, неке ретро модерна. Русинска школа је елегантна пре свега; двосливни кров је у дугачком криволини паду, отмен, његову стрмину просеца ритерски торњак, који има осматрачницу и „капу на четири воде“. Такође, тај утисак неке топлине замка дају и видно истакнути димоводи од каминских ложишта који пужу уз голе зидове.

Унутрашњост је мање-више скромна, како и доликује намени – учионицама, али када се зађе у споредно степениште које води на таван, и ту се архитекта потрудио да остави нешто лепо. То је фино резбарени рукохват дрвеног степеништа. Очигледно се водило рачу-

на о детаљима. Штета је што зграда није у функцији школе; директорка показује проблеме са прокишњавањем. Школа је због својих архитектонских вредности заслужила обнову јер је дело једног великог архитекте епохе, али и зато што је у овом месту прва русинска школа основана прадавне 1753. године.

У поткровљу се налази етно-поставка Русина. Привлачне су боје које у необичним спојевима оживљавају намештај и предмете за свакодневну употребу.

У односу на оригинално издање, временом је дошло до мањих промена: улаз је био другачији, са стране, данас је затворен. Очувани су готски лукови од жуте опеке. Фасада је у боји песка што вероватно подсећа на пустињу.

Текст и фото: Ненад Новак Стефановић

